

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 1

2026

ADAPTIV METODLARNING IXTISOSLIK MODULLARI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Vaxobova Munira

Namangan davlat pedagogika instituti, katta o'qituvchi, PhD

Annotatsiya

Mazkur maqolada adaptiv metodlarning ixtisoslik modullarini o'qitish jarayonidagi pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot pedagogik tajriba-sinov metodi asosida olib borilib, unda Namangan davlat pedagogika institutida tahsil olayotgan 87 nafar talaba ishtirok etdi. Tajriba jarayonida ixtisoslik modullari adaptiv metodlar asosida tashkil etilib, o'quv materiallari talabalarning individual bilim darajasi va o'zlashtirish sur'atiga moslashtirildi. Tadqiqot natijalari adaptiv metodlar talabalarning bilimlarni chuqur va barqaror o'zlashtirishiga, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga hamda o'quv motivatsiyasini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi.

Kalit so'zlar: adaptiv metodlar, ixtisoslik modullari, ta'lim samaradorligi, kompetensiyaviy yondashuv, oliy ta'lim.

ВЛИЯНИЕ АДАПТИВНЫХ МЕТОДОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОФИЛЬНЫХ МОДУЛЕЙ

Вахобова Мунира

Наманганский государственный педагогический институт,
старший преподаватель, PhD

Аннотация

В данной статье рассматривается педагогическая эффективность адаптивных методов в процессе обучения профильным модулям. Исследование проводилось на основе педагогического экспериментального метода с участием 87 студентов Наманганского государственного педагогического института. В ходе эксперимента обучение по профильным модулям было организовано с применением адаптивных методов, обеспечивающих учет индивидуального уровня подготовки и темпа усвоения обучающихся. Результаты исследования показали, что использование адаптивных методов способствует повышению качества усвоения знаний, формированию профессиональных компетенций и росту учебной мотивации студентов.

Ключевые слова: адаптивные методы, профильные модули, эффективность обучения, компетентностный подход, высшее образование.

THE IMPACT OF ADAPTIVE METHODS ON THE EFFECTIVENESS OF SPECIALIZED MODULES

Munira Vakhobova

Namangan State Pedagogical Institute, Senior Lecturer, PhD

Abstract

This article examines the pedagogical effectiveness of adaptive methods in teaching specialized modules. The study was conducted using a pedagogical experimental method involving 87 students of Namangan State Pedagogical Institute. During the experiment, specialized modules were organized based on adaptive methods, taking into account students' individual learning levels and learning pace. The results indicate that adaptive methods significantly enhance students' learning outcomes, contribute to the development of professional competencies, and increase learning motivation.

Keywords: adaptive methods, specialized modules, learning effectiveness, competency-based approach, higher education.

Kirish

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida kasbiy tayyorgarlikning sifatini oshirish va ta'lim mazmunini mehnat bozori talablariga moslashtirish muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda ixtisoslik modullari orqali talabalarda kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Biroq o'quvchilarning individual o'rganish sur'ati, tayyorgarlik darajasi va o'zlashtirish uslublaridagi farqlar an'anaviy o'qitish metodlari bilan doim ham to'liq hisobga olinmaydi. Shu bois, ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga qaratilgan adaptiv metodlarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Adaptiv metodlar ta'lim jarayonini o'quvchilarning individual ehtiyojlari, bilim darajasi va kognitiv xususiyatlariga moslashtirishni nazarda tutadi. Ushbu metodlar o'qitish mazmuni, shakli va tezligini moslashuvchan boshqarish orqali talabalarining ixtisoslik modullarini samarali o'zlashtirishiga sharoit yaratadi. Natijada ta'lim jarayonida faqat bilimlarni yetkazish emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llay olishga yo'naltirilgan kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyati kengayadi.

So'nggi yillarda kompetensiyaviy yondashuv, modul asosida o'qitish va raqamli ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi adaptiv metodlarning ta'lim jarayonidagi rolini yanada kuchaytirdi. Ayniqsa, ixtisoslik modullarini o'qitishda adaptiv metodlardan foydalanish talabalarining o'zlashtirish darajasini oshirish, o'quv motivatsiyasini kuchaytirish hamda nazariy bilimlarni amaliy vazifalar bilan integratsiyalash imkonini bermoqda. Bu holat adaptiv metodlarni zamonaviy kasbiy ta'limning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqishni taqozo etadi. Mazkur maqolada adaptiv metodlarning mohiyati va ularning ixtisoslik modullarini o'qitish jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, adaptiv metodlarning ixtisoslik modullari samaradorligiga ta'siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritilib, ularni ta'lim amaliyotiga tatbiq etishning ahamiyati asoslab beriladi.

Ixtisoslik modullari asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarining kasbiy tayyorgarligini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu modullar ma'lum kasbiy faoliyatga oid bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni tizimli ravishda egallashni nazarda tutadi. Biroq talabalarining individual bilim darajasi, o'zlashtirish sur'ati va kognitiv imkoniyatlari turlicha bo'lgani sababli bir xil o'qitish metodlari barcha talabalar uchun birdek samarali bo'lavermaydi. Shu jihatdan adaptiv metodlarning ixtisoslik modullarini o'qitish jarayoniga joriy etilishi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Adaptiv metodlar ta'lim jarayonini talabaning individual xususiyatlariga moslashtirishga qaratilgan bo'lib, bunda o'qitish mazmuni, usullari va nazorat shakllari moslashuvchan tarzda tashkil etiladi. Ixtisoslik modullarida adaptiv metodlardan foydalanish talabalarining mavjud bilimlariga tayangan holda yangi bilimlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirishiga imkon yaratadi. Natijada o'quv jarayoni talaba uchun haddan tashqari murakkab yoki aksincha, yetarlicha rag'batlantirmaydigan holatdan holi bo'ladi.

Adaptiv metodlarning muhim jihatlaridan biri – differensial yondashuv asosida o'qitishni tashkil etishdir. Ixtisoslik modullarida bu yondashuv nazariy materiallarni o'zlashtirish, amaliy topshiriqlarni bajarish hamda mustaqil ishlarni tashkil etishda yaqqol namoyon bo'ladi. Talabalar bilim darajasi va o'quv ehtiyojlariga qarab turli murakkablikdagi vazifalar bilan ishlaydi, bu esa ularning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirib, kasbiy kompetensiyalarni puxta shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, adaptiv metodlar ixtisoslik modullarida nazariy va amaliy ta'lim integratsiyasini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Adaptiv topshiriqlar real kasbiy vaziyatlarga yaqinlashtirilgan holda ishlab chiqilib, talabalarni muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, qaror qabul qilish va mustaqil fikrlashga undaydi. Bu esa modul mazmunining amaliy ahamiyatini oshirib, ta'lim natijalarining barqarorligini ta'minlaydi.

Raqamli ta'lim muhitida adaptiv metodlardan foydalanish ixtisoslik modullarining samaradorligini yanada kuchaytiradi. Elektron ta'lim platformalari, adaptiv testlar va raqamli

o'quv resurslari orqali talabalarning o'zlashtirish jarayoni doimiy monitoring qilinib, o'qitish strategiyasi mos ravishda yangilanadi. Bunday yondashuv o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro aloqani faollashtirib, ta'lim jarayonini samarali boshqarish imkonini beradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, adaptiv metodlar asosida tashkil etilgan ixtisoslik modullari talabalarning bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishi, kasbiy vazifalarni mustaqil bajarish qobiliyatining rivojlanishi hamda o'quv motivatsiyasining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada ta'lim jarayoni shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va natijaga asoslangan tizim sifatida takomillashadi.

Umuman olganda, adaptiv metodlarni ixtisoslik modullarini o'qitish jarayoniga joriy etish kasbiy ta'lim sifatini oshirish, talabalarning individual imkoniyatlarini to'liq namoyon etish va ularni mehnat bozoriga raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlashda muhim pedagogik ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqotda adaptiv metodlarning ixtisoslik modullari samaradorligiga ta'sirini aniqlash maqsadida pedagogik tajriba-sinov metodi qo'llanildi. Ushbu metod ta'lim jarayoniga joriy etilgan innovatsion yondashuvlarning amaliy samaradorligini tekshirish hamda ularning o'quv natijalariga ta'sirini ilmiy asosda baholash imkonini beradi.

Tajriba-sinov ishlari Namangan davlat pedagogika institutida tahsil olayotgan 87 nafar talaba ishtirokida o'tkazildi. Tadqiqot ishtirokchilari bir xil akademik bosqichda bo'lib, bu holat tajriba natijalarining obyektivligi va ishonchliligini ta'minlashga xizmat qildi.

Tajriba jarayonida ixtisoslik modullari adaptiv metodlar asosida tashkil etildi. O'qitish jarayonida talabalarning bilim darajasi, o'zlashtirish sur'ati va o'quv ehtiyojlari inobatga olinib, o'quv materiallari va topshiriqlar differensial va moslashuvchan tarzda taqdim etildi. Adaptiv metodlar orqali nazariy bilimlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirish va ularni amaliy faoliyat bilan integratsiyalashga alohida e'tibor qaratildi.

Tajriba-sinovning dastlabki bosqichida talabalarning ixtisoslik modullari bo'yicha tayyorgarlik darajasi diagnostik baholash orqali aniqlandi. Tajriba yakunida esa adaptiv metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning samaradorligini aniqlash maqsadida yakuniy baholash o'tkazildi. Baholash mezonlari sifatida bilimlarning chuqurligi, amaliy topshiriqlarni bajarish sifati hamda kasbiy kompetensiyalarning shakllanish darajasi belgilandi. Olingan natijalar pedagogik tajriba-sinov metodi orqali adaptiv metodlarning ixtisoslik modullarini o'qitish samaradorligini oshirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanini aniqlash imkonini berdi.

Pedagogik tajriba-sinov jarayonida adaptiv metodlarning ixtisoslik modullari samaradorligiga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqot Namangan davlat pedagogika institutida tahsil olayotgan 87 nafar talaba ishtirokida o'tkazilib, ularning o'quv natijalari tajriba oldi va tajriba yakuni ko'rsatkichlari asosida qiyosiy tahlil qilindi. Tajriba-sinovning boshlang'ich bosqichida talabalarning ixtisoslik modullari bo'yicha bilim va kompetensiya darajasi diagnostik baholash orqali aniqlandi. Tajriba davomida mashg'ulotlar adaptiv metodlar asosida tashkil etilib, o'quv materiallari va topshiriqlar talabalarning individual tayyorgarlik darajasi va o'zlashtirish sur'atiga moslashtirildi. Tajriba yakunida esa o'quv natijalaridagi o'zgarishlar yakuniy baholash asosida tahlil qilindi.

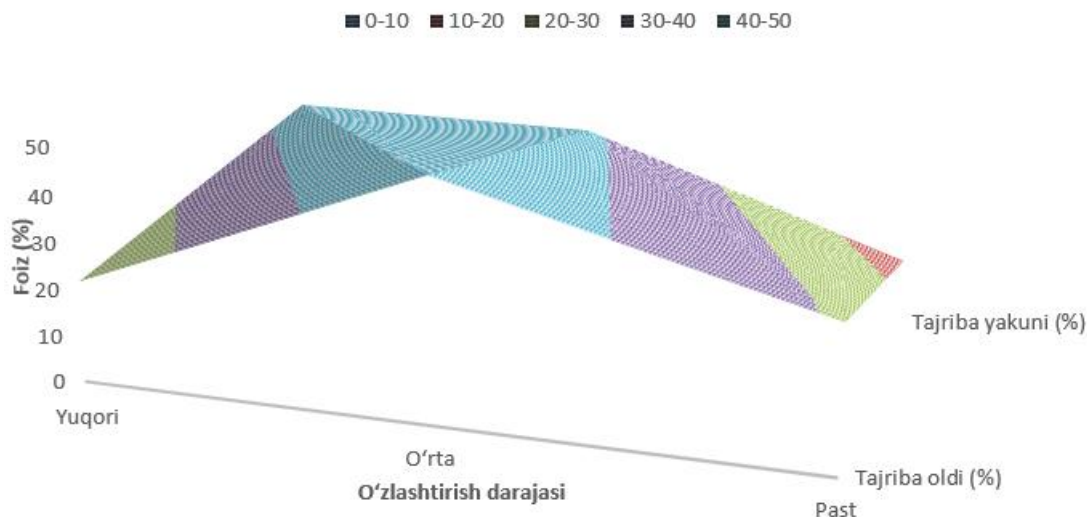
1-jadval

Talabalarning ixtisoslik modullari bo'yicha o'zlashtirish darajalarining tajriba oldi va tajriba yakuni ko'rsatkichlari (n = 87)

O'zlashtirish darajasi	Tajriba oldi (%)	Tajriba yakuni (%)
Yuqori	21,8	43,7
O'rta	49,4	41,4
Past	28,8	14,9

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, tajriba-sinov boshlanishida o'zlashtirish darajasi past bo'lgan talabalar ulushi salmoqli bo'lgan. Adaptiv metodlar asosida tashkil etilgan ixtisoslik modullaridan so'ng esa yuqori darajadagi o'zlashtirishga ega talabalar ulushi deyarli ikki baravarga oshgan, past darajadagi ko'rsatkich esa sezilarli darajada kamaygan. Ushbu natijalar

adaptiv metodlarning ta'lim jarayonini talabalarning individual ehtiyojlariga moslashtirish orqali ixtisoslik modullarini samarali o'zlashtirishga xizmat qilganini ko'rsatadi. Ayniqsa, differensial topshiriqlar va moslashuvchan baholash mexanizmlari talabalarning o'quv faolligini oshirib, bilimlarning mustahkamlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Rasm 1. Talabalarning ixtisoslik modullarini o'zlashtirish darajasining dinamikasi

Diagrammada tajriba oldi va tajriba yakuni natijalari ustunlar (bar chart) ko'rinishida aks ettiriladi. Gorizontol o'qda o'zlashtirish darajalari (yuqori, o'rta, past), vertikal o'qda esa foiz ko'rsatkichlari joylashtiriladi. Diagramma natijalari yuqori darajadagi o'zlashtirish ko'rsatkichlarining sezilarli o'sishini va past darajadagi ko'rsatkichlarning kamayishini yaqqol namoyon etadi. Umuman olganda, tahlil natijalari adaptiv metodlar asosida tashkil etilgan ixtisoslik modullari talabalarning bilimlarni chuqur va barqaror o'zlashtirishiga, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga hamda ta'lim samaradorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatganini tasdiqlaydi.

Mazkur tadqiqot adaptiv metodlarning ixtisoslik modullarini o'qitish jarayonidagi pedagogik samaradorligini ilmiy va amaliy jihatdan aniqlashga qaratildi. Tadqiqot natijalari ta'lim jarayonini talabalarning individual o'zlashtirish darajasi, ehtiyojlari va o'quv faoliyati sur'atiga moslashtirish ixtisoslik modullarining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Pedagogik tajriba-sinov ishlari Namangan davlat pedagogika institutida tahsil olayotgan 87 nafar talaba ishtirokida amalga oshirildi. Olingan natijalar adaptiv metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning ixtisoslik modullari bo'yicha bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga, amaliy ko'nikmalarni mustahkamlashiga hamda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatganini tasdiqladi. Ayniqsa, yuqori darajadagi o'zlashtirish ko'rsatkichlarining oshishi va past darajadagi natijalarning kamayishi adaptiv metodlarning amaliy samaradorligini yaqqol namoyon etdi.

Tadqiqot davomida adaptiv metodlardan foydalanish talabalarning o'quv jarayonidagi faolligini va motivatsiyasini oshirgani, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirgani aniqlandi. Ixtisoslik modullarining mazmunini moslashuvchan tashkil etish orqali nazariy bilimlar va amaliy faoliyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ta'minlandi, bu esa ta'lim natijalarining barqarorligiga xizmat qildi.

Xulosa qilib aytganda, adaptiv metodlar ixtisoslik modullarini o'qitishda samarali pedagogik vosita bo'lib, ularni oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirish, talabalarning individual imkoniyatlarini to'liq namoyon etish va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. — М. : Педагогика, 1989. — 192 с.
2. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. — М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. — 84 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. — 2003. — № 5. — С. 34–42.
4. Кларин М. В. Инновации в обучении: метафоры и модели. — М. : Наука, 2016. — 320 с.
5. Knowles M. S., Holton E. F., Swanson R. A. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. — 7th ed. — Oxford : Elsevier, 2011. — 402 p.
6. Tomlinson C. A. How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms. — Alexandria, VA : ASCD, 2014. — 178 p.
7. OECD. Education 2030: The Future of Education and Skills. — Paris : OECD Publishing, 2018. — 23 p.